

Departementaal vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 8)

Kerneenheid
Analyse

Woensdag 4 november 2020 - geactualiseerd tot 16.00

In rood de actualisaties/aanvullingen ten opzichte van de duiding van 2 november.

Duiding

- De door het kabinet nieuw afgekondigde maatregelen zijn ingrijpend, maar lijken vooralsnog relatief weinig discussies los te maken. Het draagvlak kan toch afnemen doordat de aanscherping van de maatregelen plaatsvindt in een context waarbij de groei van het aantal coronabesmettingen afvlakt en de consistentie van de maatregelen soms niet duidelijk is.
- De reacties van tegenstanders zijn over het algemeen lauw (uitzonderingen op sociale media daargelaten) en niet breed hoorbaar in de maatschappij. Mogelijk heeft dat mede te maken met de huidige aandacht in media en maatschappij voor de Amerikaanse presidentsverkiezing en de terroristische aanslagen in Frankrijk en Oostenrijk. Dit 'rustige' beeld kan veranderen, vooral als regionaal tot een lock down wordt overgegaan. Ook meer en vooral ook inconsequente handhaving kan heftige tegenreacties oproepen.
- Nu de verkiezingscampagnes voor de Kamerverkiezingen van 17 maart 2021 beginnen en kandidatenlijsten worden vastgesteld, kan de discussie over de aanpak van COVID-19 feller worden en de polarisatie over COVID (verder) toenemen. Hiervan is tot op heden geen sprake.
- De aanhang van complotdenkers en virusontkenners blijft gering. Juist hun aanhoudende isolement kan een enkeling mogelijk aanzetten tot het gebruik van geweld. Overigens kan een (gewelddadige) actie juist ook 'vanuit de meerderheid' gericht zijn tegen een bijeenkomst van complotdenkers of virusontkenners.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- De dinsdag afgekondigde aanscherping van de maatregelen (zoals de verkleining van de maximale groepsgrootte van vier naar twee, de sluiting van diverse openbare gelegenheden zoals bioscopen en een negatief reisadvies voor het buitenland) vallen samen met een duidelijke afvlakking van de groei van het aantal coronabesmettingen. Vorige week was nog een ruime meerderheid voor strengere maatregelen bleek uit opiniepeilingen, maar toen was er nog een minder duidelijke afvlakking van de groei.
- De aankondiging van strengere maatregelen op de persconferentie van dinsdag heeft tot veel reacties op sociale media geleid. Hoewel de meesten achter het beleid staan, is er ook veel discussie over de specifieke maatregelen. Niet iedereen toont zich begripvol voor de aanscherpingen; met name ondernemers die hun onderneming moeten sluiten. Kritiek is er op de (vermeende) inconsistentie van de maatregelen en de ongelijkheid die deze tot gevolg hebben – sportscholen en winkels als Mediamarkt blijven open, maar zwembaden en musea moeten sluiten, met drie buiten lopen mag niet, maar met vier binnen zitten wel; bovendien gelden de strengere maatregelen ook voor regio's waar het besmettingsrisico relatief laag is. "Onbegrijpelijk en ondoorgrondelijk" wordt het beleid soms genoemd. Voorstanders benadrukken dat naleving en handhaving cruciaal zijn om straks weer meer te mogen. Velen hopen op 'normalisering rond de feestdagen'.
- [REDACTED] kraakte het coronabeleid van de overheid in *de Volkskrant* op dinsdag. Opgejaagd 5.1.2e door 'coronaporno' in de media ziet hij bestuurders disproportioneel beleid voeren. De maatregelen veroorzaken volgens hem veel meer schade dan het virus zelf. Zijn interview leidde de volgende dag tot vele brieven van Volkskrantlezers, zowel positief als negatief, wat de diversiteit aan meningen binnen de Nederlandse bevolking over de aanpak onderstreept.
- De discussies tussen voor- en tegenstanders van een eventuele schoolsluiting zal waarschijnlijk weer losbarsten als het kabinet besluit tot een regionale lockdown.

Maatschappelijk ongenoegen

- Een mogelijke regionale lockdown wordt door tegenstanders als 'belachelijk' en als een 'uiterste middel' gezien om de vrijheid van burgers te beperken en de invloed van de overheid op burgers te vergroten. Enkelens reageren boos en opstandig ('gaan we ons niet aan houden'). Vooralsnog heeft dit niet geleid tot oproepen voor nieuwe acties. Dit kan veranderen als een regionale lockdown van kracht wordt.
- De demonstraties door virusontkenners en complotdenkers van de afgelopen weken in met name Den Haag waren vooral gericht tegen spoedwet. Na de aanvaarding van de spoedwet door het parlement namen de demonstraties van virusontkenners en complotdenkers af. Toch plannen vooral Viruswaarheid en het

Algemeen Burger Collectief nog steeds demonstraties. Vooralsnog lijkt de animo hiervoor gering. Dat kan nog veranderen zodra de nieuwe en strengere maatregelen voor de komende twee weken operationeel worden.

- Er is enige verontwaardiging bij de beheerders en volgers van complotaccounts op Twitter nu dat platform heeft besloten negentig Nederlandse QAnon-accounts te verwijderen. Op Telegram en andere alternatieve platforms kunnen deze accounts overigens tamelijk ongestoord door blijven gaan. De accounts kunnen op deze platforms weliswaar actief blijven, maar zijn daarmee wel minder zichtbaar voor 'het grote publiek'. De aanhang van dit soort complotaccounts is relatief gering, maar omvat in totaal toch vele duizenden online volgers.
- De pandemie wordt door veel mensen beleefd als onwerkelijk, als een droom of een film. Volgens ██████████ is dat geen goed teken. Het is een signaal "dat er een gevaarlijk en vreemd psychologisch fenomeen optreedt: massavorming". Bij dit fenomeen zorgt massale angst in een samenleving ervoor dat een soort 'hypnose-achtige staat' optreedt. "Het collectieve bewustzijn kan dan 5.1.2e volledig worden overgenomen door één verhaal, in dit geval het verhaal van het virus. Omdat het bewustzijn zich zo vernauwt op één onderwerp, raakt het zicht op andere aspecten van de realiteit zoek. (...)" ██████████ ziet een voedingsbodem voor "het onbehagen dat we nu buitenproportioneel projecteren op het virus" en is bang dat dit ten koste gaat van een minderheidsgroep, wat kenmerkend is voor massavorming. "Het is bijvoorbeeld te verwachten dat mensen die zich tegen strenge maatregelen afzetten de woede van de massa over zich heen krijgen. Dat zie je al steeds meer gebeuren, en dat zal de komende maanden alleen maar heftiger worden als we niet oppassen." De toename van het aantal complottheorieën is een symptoom van hetzelfde psychische proces.
- Sinds vandaag is de nieuwste editie van De Andere Krant, dat vol staat met complottheorieën en alternatieve feiten, in Nederland en België verkrijgbaar. De oplage is 1,1 miljoen en het thema van deze editie is 'de media'. Op sociale media van complotdenkers wordt opgeroepen om mee te helpen bij de verspreiding van het blad.
- Op sociale media verschijnen nog steeds berichten van complotdenkers of virusontkenners die journalisten bedreigen omdat ze over hen schrijven of hen online volgen.